

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อศึกษาสภาวะสุขภาพจิต และเปรียบเทียบสุขภาพจิตของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2538 จำนวน 1,547 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 328 คน เลือกมาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยดำเนินการ ดังนี้
ขั้นที่ 1 เลือกจำนวนโรงเรียนตามขนาดต่างๆ โดยใช้เกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น, 2537) แบ่งโรงเรียนตามขนาดของจำนวนนักเรียน ได้ 5 ระดับ ดังนี้

- โรงเรียนขนาดเล็กมาก จำนวน 19 โรงเรียน
- โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 24 โรงเรียน
- โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 51 โรงเรียน
- โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 23 โรงเรียน
- โรงเรียนขนาดใหญ่มาก จำนวน 2 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 ใช้วิธีสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน โดยใช้เกณฑ์ประมาณ 20%

- โรงเรียนขนาดเล็กมาก ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 โรงเรียน
- โรงเรียนขนาดเล็ก ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 โรงเรียน
- โรงเรียนขนาดกลาง ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 โรงเรียน
- โรงเรียนขนาดใหญ่ ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 โรงเรียน
- โรงเรียนขนาดใหญ่มาก ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 โรงเรียน

ขั้นที่ 3 เลือกโรงเรียนด้วยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก ผลการเลือกโรงเรียนขนาดเล็กมาก ได้แก่

- 1) โรงเรียนบ้านไก่อ้นา
- 2) โรงเรียนบ้านบึงสว่างค์คุยโพธิ์
- 3) โรงเรียนบ้านบึงท่าแก
- 4) โรงเรียนบ้านโคกล่าม

โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่

- 1) โรงเรียนบ้านป่าขาดคุรุประชาบำรุง
- 2) โรงเรียนบ้านเหล่าเกวียนหัก
- 3) โรงเรียนบ้านบึงฉิม
- 4) โรงเรียนบ้านโนนเขวา
- 5) โรงเรียนบ้านเต่านอ

โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่

- 1) โรงเรียนบ้านดอนยาง
- 2) โรงเรียนบ้านหนองค้ำกลางอุ้ง
- 3) โรงเรียนบ้านท่าพระเนา
- 4) โรงเรียนบ้านดอนช้าง
- 5) โรงเรียนบ้านทองหลาง
- 6) โรงเรียนบ้านโคกสิวิทยาเสริม
- 7) โรงเรียนบ้านสะอาด
- 8) โรงเรียนบ้านโกทา
- 9) โรงเรียนบ้านจั่ว
- 10) โรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาคาร

โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่

- 1) โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ
- 2) โรงเรียนบ้านท่อม
- 3) โรงเรียนบ้านเลิงเปือย
- 4) โรงเรียนบ้านโนนท่อนวิทยา
- 5) โรงเรียนบ้านหนองแสงโคกน้อย

และโรงเรียนขนาดใหญ่มาก ได้แก่ โรงเรียนอนาลักษณ์ขอนแก่น

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน ยึดเกณฑ์ ดังนี้ โรงเรียนที่มีครูต่ำกว่า 15 คน ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โรงเรียนที่มีครู 15 คนขึ้นไป ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง 15 คน และจะเพิ่มอีก 1 คนต่อครูที่เพิ่มขึ้นทุกๆ 5 คน (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
1. โรงเรียนบ้านไถ่นา	6
2. โรงเรียนบ้านบึงสว่างคัคคุยโพธิ์	6
3. โรงเรียนบ้านบึงท่าแก	5
4. โรงเรียนบ้านโคกล่าม	6
5. โรงเรียนบ้านป่าชาดคุรุประชาบำรุง	9
6. โรงเรียนบ้านเหล่าเกวียนหัก	9
7. โรงเรียนบ้านบึงฉิม	9
8. โรงเรียนบ้านโนนเขวา	9
9. โรงเรียนบ้านเต่านอ	10
10. โรงเรียนบ้านดอนยาง	15

ตารางที่ 1 โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานการศึกษา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
11. โรงเรียนบ้านหนองค้ำกลางอุ้ง	15
12. โรงเรียนบ้านท่าพระเนา	14
13. โรงเรียนบ้านดอนช้าง	15
14. โรงเรียนบ้านทองหลาง	14
15. โรงเรียนบ้านโคกลีวิทยาเสริม	13
16. โรงเรียนบ้านสะอาด	12
17. โรงเรียนบ้านโกทา	15
18. โรงเรียนบ้านจิ้ว	12
19. โรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาการ	15
20. โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ	19
21. โรงเรียนบ้านทุ่ม	18
22. โรงเรียนบ้านเลิงเปือย	15
23. โรงเรียนบ้านโนนท่อนวิทยา	18
24. โรงเรียนบ้านหนองแสงโคกน้อย	18
25. โรงเรียนอนุกูลขอนแก่น	31
รวม	328

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบทดสอบสุขภาพจิต โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ประสบการณ์
ในการสอนในโรงเรียน และจำนวนข้าราชการครูในโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบทดสอบสุขภาพจิต SCL-90 (Symptom-Checklist-90) ซึ่งคณะนักจิตวิทยาโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา ได้ดัดแปลงมาจาก Dr. Leonard R. Derogatis, Dr. Lim Covi และ Dr. Ronald S. Lipman ซึ่งพัชราและคณะ (อ้างถึงใน วสันต์, 2532) ได้นำแบบทดสอบ SCL-90 ไปวิเคราะห์หาระดับความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ได้ค่า reliability เท่ากับ .82 นอกจากนี้ คมกฤษณ์ (2539) ได้หาความเที่ยงของเครื่องมือโดยนำไปใช้กับกลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นผู้ต้องขัง ได้ค่าเท่ากับ .98 จึงนับได้ว่าแบบทดสอบสุขภาพจิต SCL-90 เป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ประเมินปัญหาสุขภาพจิตของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาได้ แบบทดสอบ SCL-90 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 90 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 10 ด้าน ดังนี้

1) ความรู้สึกผิดปกติของร่างกาย (Somatization) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 12 ข้อ ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาหรือความทุกข์เนื่องมาจากรับรู้เกี่ยวกับการทำงานผิดปกติของร่างกาย เช่น ผู้ป่วยบ่นเกี่ยวกับความผิดปกติของระบบหัวใจ ระบบย่อยอาหาร และอื่นๆ เช่น อาการปวดหลัง ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ เป็นลม หรือเวียน

2) การย้ำคิดย้ำทำ (Obsessive Compulsive) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นพฤติกรรมอันเนื่องมาจากแรงผลักดันด้านความคิดให้เกิดการกระทำซ้ำๆ ซึ่งรบกวนผู้ป่วย และเป็นอาการที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นแต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ พฤติกรรมเหล่านี้ทำให้ต้องสูญเสียความสามารถด้านสติปัญญาไปด้วย

3) ความรู้สึกไม่ชอบติดต่อกับคนอื่น (Interpersonal Sensitivity) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 9 ข้อ เป็นพื้นฐานอันเนื่องมาจากความรู้สึกบงการหรือมีปมด้อย โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น การลดค่านิยมของตนเอง ความอึดอัดและความไม่สบายใจในระหว่างการมีปฏิริยาโต้ตอบด้านสังคมกับบุคคลอื่น รู้สึกเป็นทุกข์ที่จะติดต่อกับคนอื่น

4) การซึมเศร้า (Depression) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 13 ข้อ เป็นอาการของอารมณ์เศร้า เช่น หมดความสนใจในกิจกรรมต่างๆ ไม่มีแรงจูงใจ เสียพลัง สิ้นหวัง ท้อแท้คิดฆ่าตัวตาย อาการเหล่านี้มีผลถึงการสูญเสียทางด้านปัญญาด้วย

5) ความวิตกกังวล (Anxiety) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 10 ข้อ โดยมากจะเริ่มต้น มาจากความไม่พอใจ ความยุ่งยากไม่สบายใจต่างๆ ในชีวิต ชอบครุ่นคิดว่า ตนมีปมด้อย มีความรู้สึกประหม่า ตึงเครียด ขาดสมาธิ หงุดหงิด รวมทั้งอาจมีอาการสั่นของร่างกายด้วย

6) ความโกรธ ก้าวร้าว ทำลาย (Hostility) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 6 ข้อ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความคิด อารมณ์หรือการกระทำ เป็นลักษณะของความรู้สึกโกรธ แค้นขุ่นเคืองรวมทั้งความรู้สึกก้าวร้าว ทำลาย ความรู้สึกโต้แย้ง และควบคุมอารมณ์ไม่ได้

7) กลัวโดยปราศจากเหตุผล (Phobic Anxiety) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 7 ข้อ เช่น กลัวคน สถานที่ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยปราศจากเหตุผลและเกินความเป็นจริง ทำให้ต้องหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้

8) หวาดระแวง (Paranoid Ideation) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 6 ข้อ สังเกตได้จากความคิดที่หวาดระแวง เช่น กล่าวโทษคนอื่น ความไม่เป็นมิตร ความระแวงสงสัย ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง หลงผิด สูญเสียการควบคุมตนเอง ความคิดมักใหญ่โต ใฝ่สูงคิดว่าตัวเองใหญ่โต

9) โรคจิต (Psychoticism) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 10 ข้อ สังเกตได้จากพฤติกรรมแบบโรคจิต ซึ่งมีตั้งแต่อาการที่ยังไม่แสดงชัดเจนถึงอาการที่แสดงออกมาอย่างชัดเจน เช่น ถดถอย แยกตัวเอง หิน้ำงคม หุน่วว คิดว่าตัวเองถูกควบคุม

10) อาการร่วมอื่นๆ (Additional) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 7 ข้อ เป็นอาการที่สะท้อนถึงการมีภาวะสุขภาพจิตไม่ปกติ และเป็นอาการที่สนับสนุนถึงภาวะสุขภาพจิตของคน เช่น เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ อยากตาย มีความรู้สึกผิด เป็นต้น

3.4 เกณฑ์การให้คะแนนของเครื่องมือในแบบทดสอบ ตอนที่ 2

ให้ผู้ตอบอ่านแบบทดสอบแล้วพิจารณาว่าอาการเหล่านั้นได้รับกวนเขามากน้อยเพียงใดในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา โดยคำตอบแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

ไม่เลย หมายถึง ผู้ตอบไม่มีความทุกข์หรือปัญหาที่เกี่ยวกับอาการนั้นเลย ให้ 0 คะแนน

เล็กน้อย หมายถึง ผู้ตอบมีความทุกข์เกี่ยวกับอาการนั้นอยู่บ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ และเป็นจำนวนเล็กน้อย ให้ 1 คะแนน

ปานกลาง หมายถึง ผู้ตอบมีความทุกข์เกี่ยวกับอาการนั้นค่อนข้างสม่ำเสมอ และเป็นจำนวนพอประมาณ ไม่รุนแรงนัก ให้ 2 คะแนน

ค่อนข้างมาก หมายถึง ผู้ตอบมีความทุกข์เกี่ยวกับอาการนั้นสม่ำเสมอ และมีจำนวนพอประมาณไปจนถึงมาก ให้ 3 คะแนน

มากที่สุด หมายถึง ผู้ตอบมีความทุกข์เกี่ยวกับอาการนั้นอย่างมากทั้งความถี่ และความรุนแรง ให้ 4 คะแนน

การแปลความหมายของคะแนน เมื่อตรวจให้คะแนนแบบทดสอบ SCL-90 แล้ว นำคะแนนเฉลี่ยแต่ละด้านไปเปรียบเทียบกับค่า T-score ซึ่งคณะนักจิตวิทยาโรงพยาบาล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ศึกษา และสร้างเกณฑ์ปกติไว้ โดยปัญหาของคนทั่วไปจะอยู่ระหว่าง คะแนน T-score ที่ 40-60

3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอความร่วมมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลไปยังหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น สำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

3.5.2 รับหนังสืออนุเคราะห์จากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น เพื่อเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.5.3 จัดส่งแบบทดสอบพร้อมหนังสืออนุญาตจากต้นสังกัด โดยผู้วิจัยนำส่งไปยังสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จำนวน 328 ฉบับ เพื่อให้สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น ส่งต่อไปยังกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งรวบรวมแบบทดสอบ ที่ส่งกลับมาจากสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น โดยผู้วิจัยไปเก็บรวบรวม แบบทดสอบจากสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น ทั้งหมดอีกครั้ง

3.5.4 ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 6 สัปดาห์ ได้รับแบบทดสอบ กลับมาจำนวน 315 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.04 ข้อมูลทุกฉบับสมบูรณ์

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบทดสอบทุกฉบับ และให้คะแนนในแบบทดสอบตอนที่ 2 (Symptom-Checklist-90)

3.6.2 วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบทดสอบ โดย การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage)

3.6.3 วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ซึ่งเป็นแบบทดสอบสุขภาพจิต (SCL-90) โดยหาค่าเฉลี่ยของสุขภาพจิตแต่ละด้านเพื่อเปรียบเทียบกับค่า T-score ของเกณฑ์มาตรฐานที่คณะนักจิตวิทยาโรงพยาบาลสมเด็จพระยา ได้ศึกษาและสร้างเกณฑ์ปกติไว้ (ละเอียด, 2521)

3.6.4 วิเคราะห์โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม คือ ด้านอายุ สถานภาพสมรส ประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียน และจำนวนข้าราชการครูในโรงเรียน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบ 1 ตัวประกอบ (One-Way Analysis of Variance) โดยใช้ F-test ถ้าพบผลการคำนวณ F-test ว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ต่อไปโดยใช้วิธีของ นิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls Method) โดยที่การวิเคราะห์ทั้งหมดนี้ วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป SPSS/PC⁺ (งามนิตย์, 2533)